

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. I 29. årgang 2014

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 1 29. årgang 2014

Redaktion og layout:
Eva Holm-Nielsen

Tryk: Nofoprint, Helsingør

ISSN 0903-3505

Udkommer 3 gange årligt
Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Inge Elsø eller indbetaling på
Danske Bank reg.nr. 9570 0007044607
Pris: 150 kr, 100 kr pensionister og studerende

www.lfhk.dk

© Copyright

Hillerød Lokalhistoriske Forening

Indhold

HVEM SOV FRU HEIBERG HOS? 3
af *EVA HOLM-NIELSEN*

JAKOB KNUDSEN I HILLERØD 8
af *ASGER BERG*

CAVLINGS HILLERØD 11
af *LENNART WEBER*

HELINGØRSGADE 9 FYLDER 100 ÅR 16
af *PETER SCHMALTZ-JØRGENSEN*

HVEM SAD MODEL? 18

GENERALFORSAMLINGEN 2014 19

Forside: Udsigt fra ydre slotsgård ud for Kancellibygningen
(udsnit), se side 3. Maleri af Johan Theodor Zeltner, ca. 1840.
Det kongelige Bibliotek.

Hillerød Lokalhistoriske Forening støttes af:
Det Nationalhistoriske Museum Frederiksborg Slot- FOSS
- Hillerød Borgerstiftelse - Hillerød Industri- og Håndværker-
forening - Holte Vinlager, Hillerød - PricewaterhouseCoopers,
Hillerød - Spar Nord, Hillerød - Ullerød SuperBrugs

BESTYRELSEN

Formand
Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
asger.berg@mail.dk

Næstformand og kasserer
Inge Elsø
Ørnevej 10
2970 Hørsholm
Tlf. 4586 6676
elsoe@email.dk

Sekretær
Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
evamahoni@gmail.com

Henrik Selsø Sørensen
Bondehavevej 11
2880 Bagsværd
Tlf.: 4498 9220
hselsoe@gmail.com

Mona Petersen
Grønneager 21
3400 Hillerød
Tlf.: 4826 3365

Peter Schmaltz-Jørgensen
Helsingevej 37A
2830 Virum
Tlf. 4585 5957
schmaltz@webspeed.dk

LOKALHISTORISK ARKIV

Christiansgade 1
3400 Hillerød
Tlf. 7232 5884

Arkivet har åbent
Tirsdag 12.30-17
I. lørdag i måneden 10.30-14

HVEM SOV FRU HEIBERG HOS?

Johanne Luise Heiberg, født Pätges (1812-90) var 1800-tallets største skuespillerinde. Eftertiden kender hende først og fremmest på grund af hendes erindringer *ET LIV GJENOPLEVET I ERINDRINGEN*, som udkom posthumt 1891-92.

Her fortæller hun bl.a. om "En forestilling på Frederiksborg" den 15. juli 1846, hvor hun og hendes mand, forfatteren Johan Ludvig Heiberg, under pres fra overhofmarskal Levetzau nødtvungen optrådte på slottet i anledning af det svenske kongepars besøg i Dan-

mark. Kong Oskar I. og dronning Joséphine var ledsaget af prinserne Carl og Gustav.

"Man ved jo nok, hvorledes kongelige personer beder, og hvorledes de optager et afslag. [...] Men nu kom Levetzau med denne for mig så pinlige anmodning, og hvad den ikke var for mig, var den for Heiberg, som syntes, at jeg var for god til at fylde det tomme rum ved et hof med min kunst. Vi gjorde derfor begge, hvad vi formåede, for at få ham til at vælge et andet stykke, hvori jeg ingen del havde;

*Af
EVA HOLM-
NIELSEN*

*Johan Ludvig Heiberg. Lito-
grafi. Det Kongelige Bibliotek
- På modsatte
side Johanne
Luise Heiberg.
Tryk på silke
efter tegning af
Edvard Lehmann i beg.
af 1840'erne.
Foto: Niels
Elswing.
Teatermusæet*

men denne underdanige tjener af sin konges ønsker vedblev udholdende med sin anmodning. Der skulle ingen fremmed overvære denne forestilling; kun den hele kongelige familie og de kongelige gæster skulle være tilskuere. Dette hjalp jo unægteligt en del, og vi måtte give efter. Heiberg, der ikke ville være uden beskæftigelse ved en forestilling af den natur, hvori jeg skulle deltage, tilbød sig at være sufflør ved denne private kongelige munterhed."¹

Teaterselskabet omfattede også de kongelige skuespillere Ludvig Phister, Christen Foersom, J.R.

Waltz og N.P. Knudsen² og nu fik slotsforvalter Gyllich³ travlt.

Phister havde fået lov til at indrette en lille teaterscene i Konseilsalen i Audienshuset, og der skulle skaffes logi og fortæring til ham så nær ved slottet som muligt. Der skulle være gallabord i Riddersalen, så der blev sendt et tæppe fra København, som skulle lægges rundt omkring bordet til at sætte fødderne på. De kongelige gæster og deres følge skulle indkvarteres på slottet efter Levetzaus anvisning, og for at få det hele til at gå op skulle prins Frederik - den senere kong Frederik 7. - og hans kavalers kammerherre Lindholm, overnatte hos slotsforvalteren.

Endelig skulle Gyllich sørge for "et godt logi" til fru Heiberg med en pige, tjener, vogn og heste, til Foersom, Waltz og Knudsen, samt deres fortæring, alt på Overhofmarskallatets regning.⁴

Om aftenens forløb skriver fru Heiberg:

"Da forestillingen var forbi, kom Levetzau op på scenen for at anmode mig fra kongen om at komme ned i salen og blande mig mellem de kongelige gæster. Det har altid forekommet mig pinligt, ja sårende, når man for at vise én artighed og udmærkelse slår en streg over den høflighed, som skyldes dem, der i et sådant tilfælde er lige berettigede til opmærksomheden. Jeg tillod mig derfor at sige til marchallen: Vaudevillen "Nej" er i

Edy. Lehmann.

Fru. Heiberg.

aften blevet spillet af tre skuespillere foruden mig. Vi er alle fire kommet herud for at underholde de kongelige gæster; det kan altså ikke være kongens mening, at jeg skulle være den eneste, som der vises en udmærkelse, hvorpå ingen af os har krav.”

Fru Heiberg fik det naturligtvis, som hun ville have det. Levetzau kunne kort efter meddele, at kongen indbød alle. Og selv om Heiberg ikke blev nævnt, tog han det for givet, at man ikke kunne anmode hans kone om at komme uden ham, så han fulgte med ind i salen.

Om det videre forløb fortæller hun: ”Jeg blev nu forestillet for kong Oscar og dronning Josephine og modtog nogle høflige ord af dem begge. [...] Der blev nu serveret te, medens konversationen slæbte sig døsigst hen. Christian den Ottende trak sig da tilbage, og lidt efter lidt forsvandt de kongelige gæster som skyggerne i et camera obscura. Det hele gjorde et overordentlig trist indtryk. De store sale, kun halvt oplyste, de få mennesker, der var spredte, to à tre, hist og her, der var noget skyggeagtigt i det hele, noget, der mindede om Hoffmannske fortællinger; man vidste ikke, om man drømte, eller om det, man så, var levende. Talen lød så dæmpet, som om det gjaldt en sammensværgelse og ikke om at forlyste en syg konge.⁵ Til lykke kunne man snart afbryde og

tage bort, og glad var Heiberg og jeg, da vi ikke længere befandt os i de store pragtfulde, men triste sale, men ovre i det utrolig slette hotels lille stue, hvor vi på ny lodte komme, og hvor den blev nydt under en livlig samtale.”⁶

HVILKET HOTEL?

Jørgen Paulsen, direktør på Frederiksborgmuseet, udtrykker i sit hæfte *EN TEATERAFTEN PÅ FREDERIKSBORG* fra 1945 tvivl om, hvorvidt ”det utrolig slette Hotel”, som fru Heiberg omtaler, er Stadt Copenhagen på Torvet eller Abels gæstgivergård, hvor siden Hotel Leidersdorff kom til at ligge.⁷ Anders Uhrskov omtaler i *HOTEL LEIDERSDORFF I HILLERØD* fra 1953 fru Heibergs besøg og konkluderer, at det må være Abels gæstgivergård.⁸ Hermed sættes der en ufortjent plet ikke blot på gæstgiver Jacob Abels ære, men også på byens bedste gæstgiveri, som hidtil med stor succes havde serveret slotets gæster.

Men fru Heiberg sov hverken hos Abel eller på Stadt Copenhagen. Gyllich har nemlig noteret på brevet fra Levetzau: ”Alle blev indlogeret hos Gjestgiver Petersen”.

Jacob Abel (1791-1869) drev ikke selv gæstgivergården på det tidspunkt. Han havde i 1832⁹ overtaget matrikel 2 ved hjørnet af

Slotsgade og Slangerupsgade efter sin far, værtshusholder Martin Abel. Ved folketællingerne i 1840 og 1845 boede Jacob Abel på matrikel 4, lidt længere hen ad Slangerupsgade, mens gæstgiver Johan Peter Petersen boede på matrikel 2 med sin familie, opvarter, staldkarl og andre tjenestefolk. Og det var hos ham, at Heibergerne overnattede i juli 1846.

Senere rykkede Jacob Abel som bekendt selv ind på matriklen. Johan Peter Petersen omtaltes stadig i 1850 som restauratør, men boede på det tidspunkt på matrikel nr. 37 i Slotsgade.

Johan Peter Petersen var født den 12. marts 1798 på Mantzhøj i Egebjerg sogn i Odsherred, Holbæk amt, som søn af skovrider Lars Petersen. Efter at have været huslærer hos restauratør Johan Bagge

på Bellevue i Gentofte i 1830'erne kom han til Hillerød. Efter sin tid som restauratør blev han i midten af 1850'erne ansat som økonom og opsynsmand ved Frederiksborg Amts Sygehus i Nyhuse. Her døde han den 27. januar 1861.¹⁰

Fru Heibergs bemærkning om det utrolig slette hotel er måske snarere et udtryk for hendes uvilje imod arrangementet end en rimelig vurdering af gæstgiveriets standard. I hvert fald tøede hun tilsyneladende gevaldigt op, da hun havde udført sin pligt: "Næste morgen kørte vi i et himmelsk vejr til København, glade over, at det hverv at forlyste en syg konge og hans gæster var tilende. Få dage efter sendte Christian den Ottende mig et guldarmbånd med blå emalje og diamanter. Når enden er god, er alting godt."

¹ Her citeret fra Johanne Luise Heiberg, *Et liv genoplevet i erindringen*, bind 2, 5. rev. udg., 1974, s. 145-146.

² Joachim Ludvig Phister (1807-1896), Christen Martin Foersom (1794-1850), J.R. Waltz (1811-1853) og N.P. Knudsen (1819-1854).

³ Slotsforvalter Geert Sørensen Gyllich (1793-1872).

⁴ Brev fra overmarskal Levetzau til Gyllich, 12. juli 1846. Slotsforvaltningens Arkiv.

⁵ Kongen var ifølge Jørgen Paulsen ikke syg ved den lejlighed. Bemærkningerne skyldes en erindringsforskydning.

⁶ Johanne Luise Heiberg, s. 147-148.

⁷ Jørgen Paulsen, s. 22-23.

⁸ Anders Uhrskov, s. 14-15.

⁹ Ifølge Uhrskov sælger Martin Abel i 1832 matr. 2 til sin søn Jacob Abel, som løste borgerskab som gæstgiver i 1835. Jacob Abel døde i 1869 og hans enke solgte til Leidersdorff i 1877. I matrikelfortegnelsen 1818 tilhører matr. 2 og 3 Abel, og matr. 4 købmand Hansen. I Siemens kort (1809) kopieret af Olsen 1826 ses Abels matr. (nr.2) som en meget smal grund tættest ved hjørnet, tilsyneladende ikke bebygget, mens den næste grund ved Slangerupsgade er købmand Thomsens. I Leschlys kort (1822 eller 1831) tilsvarende.

¹⁰ Vedr. Johan Peter Petersen og familie: Kirkebøger og folketællinger.

JAKOB KNUDSEN I HILLERØD

AF
ASGER BERG

Lørdag den 1. februar kl. 14 afslørede Hillerød Lokalhistoriske Forenings mindeplade for forfatteren Jakob Knudsen ved hans bolig "Rosenlund" i Grønnegade 23 i Nyhuse. Her boede han på 1. sal i årene 1904-1909. En lille skare hørte fhv. højskoleforstander Erling Christiansen fortælle om Jakob Knudsens betydning, og arrangementet endte med, at forsamlingen sang "Se nu stiger solen ..."

Arrangementet var koordineret med Frederiksborg Valgmenighed, som dagen efter stod for et foredrag ved Kristoffer Garne om Jakob Knudsen, Holger Begtrup og andre af grundtvigianismens glemte skikkelser omkring år 1900. For 100 år siden var Jakob Knudsen (1858-1917) en af Danmarks bedst kendte forfattere. Hans romaner blev solgt i store oplag, og som foredragsholder rejste han landet rundt. Romanerne opstillede gennem deres dramatiske handling etiske og religiøse dilemmaer, og Jakob Knudsens holdninger, også til aktuelle samfundsspørgsmål, gav anledning til debat.

Jakob Knudsens liv udspandt sig i tidens højskolemiljø, og det var også baggrunden for, at han i 1904 flyttede til Hillerød. Han var 45 år og havde selv været

i sit livs krise i forbindelse med en skilsmisse og et ægteskab med en helt ung pige. I Hillerød havde han et fortroligt venskab med højskoleforstander Holger Begtrup på Frederiksborg Højskole, oprettet i 1895 og i dag kendt som Grundtvigs Højskole Frederiksborg.

I foråret 1904 flyttede Jakob Knudsen med sin hustru og 4 små døtre ind i lejligheden i Nyhuse, Grønnegade 23, 1. sal, ikke langt fra højskolen. Familien boede der indtil 1909, hvor de flyttede til Rolighedsvej 10, Birkerød. Den yngste datter, Marie, blev i øvrigt som voksen kendt som portrætfotograf under navnet Rie Nissen.

Årene i Hillerød - eller rettere Frederiksborg Slotssogn, som Nyhuse hørte til - var produktive og travle år for Jakob Knudsen, der levede af sit forfatterskab og sine freelance foredrag. Han blev naturligvis ofte brugt som trækplaster af Frederiksborg Højskole og til møderne på Fruebjerg. Men også fx Hillerød og Omegns Foredragsforening kunne nyde godt af hans talenter, som da han den 10. april 1905 oplæste brudstykker af Holbergs komedie "Erasmus Montanus" under stort bifald og ledsagede oplæsningen med et foredrag om Holberg.

I september 1908 fyldte Jakob Knudsen 50 år. Det kunne nok give anledning til avisomtale i de lokale aviser. Men netop i de dage brød Alberti-skandalen ud, og det fyldte siderne i Amtsavisen og Nordsjællands Venstreblad. Sidstnævnte, Hillerøds radikale avis, refererede den 17. september 1908 talerne på efterårsmødet på Frederiksborg Højskole, heriblandt Jakob Knudsens. Selv om han talte om Grundtvig, sluttede han med en aktuell kommentar: "Bønderne har været for overmodige og selv-gode. Lad os ikke skyde de folk fra os, hvis advarsler nu har vist sig berettigede. Hvor uenig jeg

end er med en mand som Edvard Brandes, vil jeg dog sige: han havde aldrig taget fejl af Alberti, således som J.C. Christensen har gjort det. Hans forstand, hans dømmekraft er større end bondens."

Selvfølgelig var Jakob Knudsens fyldige skikkelse kendt i byen, når han, som Anders Uhrskov har beskrevet, om vinteren vadede rundt i et par store træskostøvler, sorte bukser og en slidt grønlig jakke. Netop forfatteren og højskolemanden Anders Uhrskov gjorde meget for at fastholde mindet om Jakob Knudsens tid i Hillerød.

Jakob Knudsen gik sine ture i byen og omegnen. Han afleverede en

Jakob Knudsen ved sit skrivebord. U.å. Foto: Det Kongelige Bibliotek - Mindepladen er fotograferet af Charlotte Falsmar

julenovelle til Frederiksborg Amts Avis i Helsingørsgade eller købte sine "rebslagere" i Slotsgade 30 - dvs. cigarer til 3 øre pr. stk., der forhandlede af "Reveren", købmand Wilhelm Hansen. Eller han spadserede ved slottet og Slots-haven. Her lod han sig engang inspirere af nogle turister ved Reventlowmonumentet øverst i Slots-haven: Nogle samtaler ved det mindesmærke gav anledning til hans satiriske novelle "Stavnsbaandets Løsning" i samlingen "Jyder". Men ellers tog Jakob Knudsen ikke del i byens liv.

Den jævnaldrende Henrik Pontoppidan, tidens anden store romanforfatter, boede i Hillerød i de samme år, nemlig 1902-1908, først i Møllestræde, siden i Helsingørsgade. Også for ham gik forfatterskabet forud for deltagelse i byens sociale liv.

Ja, selv omgang mellem kollegerne Knudsen og Pontoppidan var sparsom. Det fremgår af et brev, Pontoppidan skrev til Knudsen den 1. november 1909, da sidstnævnte fejrede 25-års jubilæum: "Da vi i seks år boede i samme by så godt som uden at ses, ville det være skaberi, om jeg

netop i dag følte trang til at flyve Dem om halsen. Det gør jeg da heller ikke; men derfor må jeg vel nok have lov til at blande min stemme i den almindelige hyldest. Jeg skylder Dem tak for mange gode og rige timer. Med Dem fik vort lille litterære orkester den manglende kontrabas. Den ensomme, ærlige brummetone har virket overordentlig velgørende mellem de mange violiner og sentimentale rørinstrumenter, for ikke at tale om det journalistiske messingspektakel."

I dag læses Jakob Knudsens romaner ikke så meget mere. Men et par salmer, som han skrev i 1890'erne, er blevet stående, "Tunge, mørke natteskyer" og ikke mindst "Se nu stiger solen af havets skød", hvis rige billedsprog og smukke melodi stadig sikrer den en placering helt i toppen af kirkegængernes hitliste.

Et af vores forenings formål er at styrke interessen for og kendskabet til den lokale historie, og her kan mindepladen i Grønnegade forhåbentlig medvirke til at fastholde mindet om Jakob Knudsen og hans tilknytning til Hillerød. Ligesom i øvrigt vejnavnet i Ullerød, Jakob Knudsensvej.

Holger Begtrup, JAKOB KNUDSEN. EN LEVNEDSTEGNING, 1918, s. 224.

Anders Uhrskov, HILLERØD BY, 1925, s. 274.

Anders Uhrskov, NYE KULTURBILLEDER FRA HILLERØD OG OMEGN, 1956, s. 143-145.

Anders Uhrskov, "En bonde i overgang", i KULTUR OG FOLKEMINDER IX, 1957, s. 3-15.

Anders Uhrskov, "Jakob Knudsen i Højbjerg", i KULTUR OG FOLKEMINDER XI, 1959, s. 86.

Asger Berg, "Pontoppidan i Hillerød", i FOLK OG MINDER FRA NORDSJÆLLAND, 1987, s. 37-39.

CAVLINGS HILLERØD

Politikens chefredaktør 1895-1927, Henrik Cavling, var en personlighed, der på mange måder satte sit præg på dansk presse, og hans ånd og virke kan spores helt frem til i dag. Han blev med sit skarpe blik for detaljerne trendsetter for journalister over hele landet, og derfor er journalisternes fornemste pris, Cavling-prisen, da også opkaldt efter ham.

Men han havde også et tilhørsforhold til Hillerød, hvor han kortvarigt boede fra 1927 til han

døde 7. august 1933. Og selv om det er relativt få år, så er der flere gode grunde til at beskæftige sig med netop Henrik Cavling i relation til vores lokale historie. Hans bolig, Stutgården, der stadig er en vigtig brik i byens sociale identitet, hvor vi kærer os om børns vilkår. Dels var hans hjem længe efter hans død mødested for store danske kulturpersonligheder. Og endelig er denne artikel illustreret med 110 år gamle fotos, der stammer fra Cavlings journalistiske storhedstid.

AF
LENNART WEBER

Henrik Cavling købte Stutgården allerede i 1923. Stutgården med den store smukke park kan føre sin historie tilbage til omkring 1560, hvor Frederik II besluttede at der skulle opdrættes heste på Hillerødsholm. Stutgården har i perioder været en del af den store gård med opdræt af Frederiksborghesten som en vigtig opgave.

Efter årtiers hektisk redaktørjob på Politiken og mange store rejser jorden rundt, som grundigt er beskrevet i Cavlings bøger, der stadig er læseværdige rejsebeskri-

velser med unikke fotos fra Asien, Amerika og mange andre steder på kloden, så havde Cavling brug for ro og fred. Og det søgte han i Hillerød ligesom så mange andre af datidens kulturpersonligheder, som var tiltrukket af Gribskov, det gamle kongeslot ved Slotssøen og naturen omkring Indelukket og Slotsparken.

Cavling fandt hvad søgte på netop Stutgården. Hans enke, Kirstine Cavling, boede på Stutgården indtil hun i 1959 af helbredsmæssige årsager måtte opgive at passe det store hus og den store park. Helt i Henrik Cavlings ånd havde hun i 30 år bevaret stuerne som dengang hendes mand levede og brugte stedet som arbejdssted og mødested med store danske kulturpersonligheder og forfattere som Jeppe Aakjær, Johannes V. Jensen og Henri Nathansen. Men også mange journalistkollegaer fra Politiken var gæster i hjemmet på Stutgården.

I Hillerød blev det bemærket, at Henrik Cavling boede tæt ved slottet, og at der i hans hjem var megen selskabelighed med datidens store kulturpersonligheder. Men der var også andre sider af Cavlings personlighed, der blev bemærket, og som sidenhen blev viderebragt af Anders Uhrskov, der har skrevet utallige bøger om Hillerøds fortid. Anders Uhrskov er kilde til historien om drengene i Frederiksborg Slotssogn, der ikke

kunne lade æbler og andre frugter fra Henrik Cavlings store park i fred. Det ærgrede Cavling, men han vendte vreden til noget positivt. Han besluttede, at han selv og hans familie kun skulle plukke så meget frugt, som de selv havde behov for, og derefter inviterede han områdets børn til at komme og plukke æbler, pærer, mv. på åben og ærlig vis.

Kirstine Cavling valgte i 1959 at sælge stedet til en rimelig pris til Københavns Journalistforbunds Rundskuedag, og mens Kirstine Cavling flyttede til et mindre hus i nærheden, så blev Stutgården omdannet til behandlingshjem for drenge med svære sociale problemer, og stedet drives fortsat som en vigtig social institution.

Selvom Stutgården er en institution for børn med belastende sociale relationer, så forsøger stedet stadig at bevare mindet om Henrik Cavling.

Henrik Cavling havde i 1904 taget initiativ til etableringen af Københavns Journalistforbund, og i 1910 var han med til at starte Rundskuedagen, som journalistforbundet drev indtil 1963 med det formål at indsamle midler til socialt arbejde. Cavling var som chefredaktør på Politiken igangsætter af mange interessante ting, bl.a. kolonihavebevægelsen. Politiken åbnede i 1909 havekolonien Valhøj i Rødovre, der skulle sikre børn fra København adgang til frisk luft og naturoplevelser.

Henrik Cavling, der var født i 1858 under navnet Paulus Henrik Olsen, fik sit journalistiske gennembrud i 1882 hvor han skrev en levende reportage fra eksplosionen 18. maj 1882 på Donse Krudtværk ved Hørsholm. Cavling, der tidligere havde arbejdet som skibsdreng, blev senere udlært maskinist og skolelærer, havde fatet interesse for at skrive og blev inspireret af eksplosionen, og foretog en grundig research af årsag og virkning. Derefter skrev han under navnet Henrik Olsen en meget levende og fortællende beretning om eksplosionen, som blev bragt i det københavnske dagblad, "Dags-Avisen", den 25. maj 1882.

På den tid var nyhedsstrømmen i aviserne mere fleksibel, der var ikke "breaking news" døgnet rundt i tv, så en reportage 8 dage efter ulykken var stadig vildt spændende, og Henrik Cavlings beretning rørte læserne i sådan en grad, at Holger Drachmanns - datidens store skribent - der havde skrevet en stor artikel om ulykken i Morgenbladet, nærmest kom til at stå i skyggen af unge Cavling. Der var noget ganske specielt ved Cavlings reportage, der fangede læserne. Hans artikel oste af en ganske særlig evne til at skabe indlevelse, nærhed og drama. Artiklen startede med en meget nøgtern og rolig beskrivelse af naturen og området. Men så kom eksplosionen og Cavlings artikel ændres dramatisk. Her skal blot gengives

På side 11 ses Stutgården ca. 1950. På modsatte side portræt af den unge Henrik Cavling med rejsekuffert og 3 fotos fra hans rejser. Øverst japaniske kvinder, i midten Suezkanalen og nederst en elefant, der løftes ombord på et skib

en enkelt sætning fra denne del af artiklen i datidens sprog: "Øjne søger hans Datters lig. Det er den ene Pige. Paa Spidsen af en gammel Bøg, hvis Grene er afrevne, hænger nogle Pjalter af en Kjole, han kender dem, det er hendes."

Henrik Cavling fik mange roser og besluttede hurtigt at skifte job til journalist. I starten som freelance journalist og korrespondent i Berlin og først fra 1886 som fastansat på Politiken, og først i 1889 skiftet han sit efternavn ud med Cavling. Fra 1905 virkede han som chefredaktør på Politiken og dette job bestred han til 1927. Det var i årene efter 1905, at Politiken for alvor slog sig fast som en landsdækkende avis, og oplaget steg ganske betydeligt.

Henrik Cavling var en af datidens mest berejste journalister. I 1894 rejste han til De vestindiske øer som første danske journalist for at undersøge rygterne om et forestående salg af øerne. Og i 1897 rejste han til USA, som han besøgte flere gange siden. I 1897 dækkede han krigen mellem Grækenland og Tyrkiet. I 1901 var Henrik Cavling på en meget omfattende rejse til Østen med længerevarende ophold i Ægypten, Ceylon, Burma, Singapore, Thailand, Kina og Japan.

Disse store rejser, der ikke var hver mands mulighed, beskrev Cavling i Politiken. Men han udgav også 3 store bøger FRA AMERIKA I og II (1897) og ØSTEN (1901). De 3 bøger er fortsat værd at læse.

Dels giver de et forbløffende bredt indblik i livet i fjerne lande på den tid, og så er hans sprog meget levende og fortællende. Bøgerne kan stadig findes hos en række antikvarboghandlere.

Bøgerne var en øjenåbner for mange på den tid. Det var almindelig tilgængelig viden, som Cavling, åbnede op for. Dertil kommer, at hans bøger var bemærkelsesværdigt illustreret med fotografier fra fjerne lande. Det var ikke normalt at bøger dengang indeholdt reportagefotos. I øvrigt var Politiken også i front på dette felt, da avisen i 1905 for første gang bragte fotos og tegninger på forsiden af avisen.

Men der er en særlig grund til at fæstne sig ved Cavlings reportage fotos fra hans mange rejser. Da han i 1927 forlod chefredaktørkontoret på Politiken, pakkede han naturligvis sit kontor sammen og tog materialet med til Hillerød. Herunder stakkevis af de fotos, som han havde brugt i bøgerne. Da hans enke i 1959 solgte Stutgården og flyttede til en mindre bolig, fulgte nogle af disse gamle fotos

med. Da Kirstine Cavling døde i 1962, arvede en nabo, kommunesekretær Erik Andersen, Slotssognet, en del indbo. Herunder en stak af Cavlings gamle fotos. Og da Erik Andersen døde i starten af 90-erne, endte Cavlings gamle fotos på et loppemarked.

En stor del af disse gamle fotos er gået til under den lange rejse fra Politikens redaktion til Stutgården og videre via loppemarkeder til denne artikel. Men en del er bevaret, og de er af bemærkelsesværdig høj kvalitet. Når man tænker på det fotoudstyr, som var til rådighed for 110 år siden, så er det imponerende at gense kvaliteten i de gamle fotos, hvoraf nogle få gengives i denne artikel med viderebringelse af nogle af de detaljer, der kan læses i Cavlings bøger fra 1897 og 1901.

Selvom Henrik Cavling gik på pension i 1927 og søgte fred og ro i Hillerød, så kunne han ikke holde sig fra at skrive. Faktisk kom der fra ham adskillige artikler og 2 bøger, der blev skrevet på Stutgården i Hillerød, inden han i 1933 døde i en alder af 75 år.

Henrik Cavling, *DET DANSKE VESTINDIEN*, 1894.

Henrik Cavling, *FRA AMERIKA I og II*, 1897.

Henrik Cavling, *ØSTEN*, 1901.

Henrik Cavling, *EFTER REDAKTIONENS SLUTNING*, 1928.

Henrik Cavling, *JOURNALISTLIV*, 1930.

Henry Hansen, *POLITIKENS HAVEKOLONI VALHØJ*, 1989.

Sven Ove Gade, *JOURNALISTEN - EN BIOGRAFI OM HENRIK CAVLING*, 2009.

HELSINGØRSGADE 9 FYLDER 100 ÅR

Op til og med foråret 1912 lå der en 150 år gamle ejendom i Helsingørsgade nr. 9. Ejendommen var ejet af lærerinde Alma Jørgensen (1865-1955) og havde været i familiens eje siden hendes farfar, urmager Lars Jørgensen (1787-1868), erhvervede den ved en auktion i 1819 for 580 rdl. Men nu kunne den ikke mere, og skulle nedrives. I stedet byggede lærerinden en tre etagers moderne ejendom med to forretninger i gadeniveau, og to beboelseslejligheder. Samlet byggepris var 50.000 kr. Arbejdet blev udført af murermester P. Christensen, som inden påbegyndelsen måtte søge politimesteren i Hillerød om særlig tilladelse til at bygge de to karnapper ud mod Helsingørsgade. Det turde politimesteren imidlertid ikke selv tage stilling til og sendte derfor anmodningen til Justitsministeriet i København. Her blev karnapperne godkendt, men på betingelse af ”at regnvandet ikke forulemper dem, der passerer fortovet”. Det må vi så håbe ikke har været tilfældet.

Indvielsen af denne førsteklasses beboelsesejendom fandt sted netop for 100 år siden, i sommeren 1914.

Billedet på s. 16 er fra sommeren 1914. Gardinerne er på plads,

beboerne er flyttet ind, og den nygifte 33-årige grønthandler Hans Jacobsen har åbnet sin forretning i stuen. På første sal er ejeren med sin søster flyttet ind i den rummelige lejlighed, og på anden sal bor landbrugsmaskinforhandler Rasmus Olsen med sin familie.

Den lille dreng til venstre med butterfly er 13 årige Arne Schmaltz Jørgensen (1901-1971), som arvede ejendommen i 1955 fra sin tante, ovennævnte Alma Jørgensen. Han solgte den kort tid efter til slagtermester Johannes Jørgensen for 90.000 kr. Slagterforretningen hed ”Kødbørsen” og var i 1951 blevet overtaget af slagter Johannes Jørgensen, som i mange år havde været ansat hos Irma Jensen i Slotsgade. I 1984 solgte Johannes Jørgensen ejendommen til F.W. Katstrup Aps. for kr. 1,2 mio., og kort efter blev ejendommen opdelt i fem ejerlejligheder.

AF
PETER
SCHMALTZ-
JØRGENSEN

Det oprindelige hus set fra søsiden. Foto: Carl Rathsach. Hillerød Lokalhistoriske Arkiv

HVEM SAD MODEL?

Sidst i 1950'erne malede Mogens Selsøe Sørensen dette oliemaleri (i farver) af en ung mand under et malerkursus i Hillerød, der muligvis var arrangeret af Gribskovmalerne. Der var vist tale om en ung mand fra lokalområdet, der sad model, og andre må have lavet billeder af ham. Hvem var han og kunne han være interesseret i at se billedet? Redaktionen modtager gerne henvendelser.

GENERALFORSAMLINGEN 2014

Hillerød Lokalhistoriske Forenings ordinære generalforsamling blev afholdt tirsdag den 4. marts 2014 i Kedelhuset.

Der blev afholdt 7 arrangementer i 2013: i marts foredrag ved redaktør Karl Erik Frederiksen, som fortalte om lokale sagn og historier fra Gribskov og Frederiksborg. I april holdt Lennart Weber foredrag om fotograf Peter Elfelt og hans tilknytning til Hillerød. I maj havde vi arrangeret en sejltur på Slotssøen, hvor Asger Berg fortalte om folk langs søen. I september var vi i Gadevang Asyl, hvor "Kesser" fortalte historier fra Gadevang. I oktober holdt Mogens Hansen foredrag om Hillerød under besættelsen, i november stod vi for en rundvisning i Folkemuseets udstilling i Frederiksgade, "Byens rum i store penselstrøg", og i slutningen af november havde vi præsentation af foreningens nye bog HILLERØD I 1963 i samarbejde med Bog & Idé i Slotsgade.

MEDLEMSBLADET udsendte vi som sædvanlig 3 numre af, og HILLERØD-KALENDEREN udkom endnu en gang med fotografier fra byen før-og-nu.

Som noget nyt deltog vi i 2013 med 4 fra bestyrelsen i foreningsarrangementet FRIVILLIG FREDAG på

Hillerød Bibliotek, hvilket både gav nye medlemmer og nye kontakter, så det har vi besluttet at tilmelde os igen i år.

Som omtalt sidste år har vi lagt ÆRESPRISEN "Årets Hus" i mølposen. Til gengæld har vi i februar i år fået sat en messingplade på Jakob Knudsens bolig i Grønnegade, hvilket er med til at fastholde mindet om en person, der for 100 år siden betød meget, både lokalt og nationalt.

Beretningen lægges ud på foreningens hjemmeside www.lfhk.dk.

Foreningen har 223 medlemmer, og årets resultat viste et overskud på 10.227 kr. Trods sidste års varsel om kontingentforhøjelse blev bestyrelsens forslag om uændret kontingent (hhv. 150 kr./100 kr.) derfor vedtaget.

Asger Berg, Inge Elsø og Henrik Selsø Sørensen blev valgt til bestyrelsen. Aase Hansen og Mogens Hansen blev valgt som henholdsvis 1. og 2. suppleant og Poul Bønsøe og Carsten Nejst Jensen blev valgt som henholdsvis revisor og revisorsuppleant.

Efter generalforsamlingen fortalte Henrik Selsø Sørensen om baggrunden for foreningens nye udgivelse HILLERØD I 1963. MOGENS SELSØE SØRENSENS BILLEDER.

FOLK LANGS SLOTSSØENS BRED

Sejltur med den lille færge

Asger Berg fortæller om folk, der har boet ved søen

Mandag den 26. maj 2014, kl. 19.00-ca. 20.30

Mødested og slutsted anløbsbroen ved Torvet

Kun for medlemmer (med en ledsager)

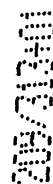
Begrænset deltagerantal

Pladsbestilling fra mandag den 19. maj

9.00-12.00

på tlf. 4826 4689 eller asger.berg@mail.dk

Pris 40 kr.

NORDSJÆLLAND FRA OVEN

Billedforedrag

ved historiker, journalist og forfatter Claus Hagen Petersen,
kendt fra en lang række tv-udsendelser og bogudgivelser

Onsdag den 17. september 2014, kl. 19.00

Kedelhuset, Fredensvej 12C, Hillerød

Gratis for medlemmer, 40 kr. for andre

HUSK AT BETALE KONTINGENT. GIROKORT ER UDSENDT!